

**Типи ринкових систем (конкуренція, монополія, олігополія тощо):
взаємозв'язок та їх вплив на ціни, виробництво та економічний
результат**

*Орел Юрій Леонідович¹, Альошкіна Людмила Петрівна²,
Смаглюк Анна Андріївна³*

Опубліковано	Секція	УДК
18.09.2024	Економіка	330.101.541

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13777946>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті здійснено деталізований аналіз ключових типів ринкових структур, до яких належать досконала конкуренція, монополія, олігополія та монополістична конкуренція. В дослідженні було проаналізовано вплив даних ринкових систем на процеси ціноутворення, обсяги виробництва і загальні економічні показники. В ході дослідження було розглянуто теоретичні засади функціонування ринкових систем та визначено їхній вплив на поведінку економічних агентів, механізми формування цін і визначення виробничих обсягів. Виявлено, що досконала конкуренція характеризується високим рівнем конкуренції та однорідністю продукції, що обмежує можливості окремих компаній здійснювати вплив на процес ціноутворення і сприяє ефективному розподілу ресурсів, забезпечуючи максимальний соціальний добробут. З'ясовано, що монополія формує такі кондиції, за яких один постачальник контролює весь ринок, що надає йому змогу встановлювати ціни вище рівня середніх витрат, що у свою чергу призводить, до зниження споживчого добробуту та до неефективного використання ресурсів. Визначено, що олігополія характеризується наявністю кількох олігополістів, які мають значний вплив на ринок і змушені враховувати стратегічні дії конкурентів, що у свою чергу може призводити до цінових війн або координованого ціноутворення. Встановлено, що монополістична конкуренція дозволяє значній кількості компаній частково контролювати ціни через унікальність пропонованої продукції, хоча ціни можуть змінюватися під впливом конкуренції та рекламної активності. З'ясовано, що ринкові структури суттєво відрізняються за основними економічними характеристиками, що визначає їхній вплив на процес ціноутворення, обсяги виробництва і загальні економічні результати. На основі проведеного дослідження визначено, що розуміння особливостей кожної ринкової структури є критично важливим для розробки ефективної економічної політики в умовах

¹ Орел Юрій Леонідович, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління персоналом та підприємництва, Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1419-9842>

² Альошкіна Людмила Петрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Уманський національний університет садівництва, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1647-0141>

³ Смаглюк Анна Андріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та підприємництва, Навчально-науковий інститут "Інститут державного управління", Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8874-3719>

динамічного економічного середовища. Результати дослідження акцентують увагу на значному впливі ринкових структур на економічні процеси та пропонують рекомендації щодо вдосконалення ринкової політики й управлінських стратегій у різних ринкових умовах.

Ключові слова: тип ринкової структури, конкуренція, досконала конкуренція, монополістична конкуренція, монополія, олігополія, економічний результат, ціна, попит, пропозиція, економічна теорія.

Types of market systems (competition, monopoly, oligopoly, etc.): interrelation and their impact on prices, production and economic performance

Annotation. The paper provides a detailed analysis of the critical types of market structures, which include perfect competition, monopoly, oligopoly, and monopolistic competition. The study analyzed the impact of these market systems on pricing processes, production volumes, and general economic indicators. In the course of the study, the theoretical foundations of the functioning of market systems were considered, and their influence on the behavior of economic agents, mechanisms of price formation, and determination of production volumes were determined. It was found that perfect competition is characterized by a high level of competition and homogeneity of products, which limits the ability of individual companies to influence the pricing process and contributes to the effective distribution of resources, ensuring maximum social welfare. It has been found that monopolies form conditions under which one supplier controls the entire market, enabling them to set prices above the average level of costs, which in turn leads to a decrease in consumer welfare and inefficient use of resources. It was determined that an oligopoly is characterized by the presence of several oligopolists who have a significant influence on the market and are forced to take into account the strategic actions of competitors, which in turn can lead to price wars or coordinated pricing. It has been found that monopolistic competition allows a significant number of companies to partially control prices due to the uniqueness of the products offered. However, prices may change under the influence of competition and advertising activity. It was found that market structures differ significantly in terms of fundamental economic characteristics, which determines their impact on the pricing process, production volumes, and general economic results. On the basis of the conducted research, it was determined that understanding the specifics of each market structure is critically important for the development of effective economic policy in the conditions of a dynamic economic environment. The results of the study emphasize the significant impact of market structures on economic processes and offer recommendations for improving market policy and management strategies in various market conditions.

Keywords: type of market structure, competition, perfect competition, monopolistic competition, monopoly, oligopoly, economic result, price, demand, supply, economic theory.

Вступ

Фундаментом сучасної економіки є різні типи ринкових систем, які визначають умови діяльності учасників ринку та здійснюють вплив на ефективність розподілу ресурсів, формування цін і загальний економічний добробут. В сучасних умовах має місце певна чисельність ринкових структур, котрим притаманні відповідні унікальні особливості. У сучасній економіці ринкові системи відіграють провідну роль при формуванні ціноутворення, розподілі ресурсів та протегуванні економічному зростанню. Проте, попри численні наукові дослідження, взаємозв'язок між такими ринковими структурами, як досконала конкуренція, монополія, олігополія та монополістична конкуренція, залишається недостатньо вивченим. В першу чергу, слід

акцентувати увагу на тому, що недолік комплексного підходу до аналізу впливу цих структур на процеси ціноутворення, виробничі процеси та загальні економічні результати призводить до утворення труднощів у процесі формування ефективної економічної політики. Отже, виникає потреба в детальному дослідженні, яке дозволить усунути ці прогалини та запропонувати практичні рекомендації для оптимізації ринкових механізмів.

Аналіз багатьох літературних джерел за темою дослідження свідчить, що сучасні наукові розробки переважно зосереджуються на дослідженні впливу диференційованих ринкових структур на ефективність економічної діяльності, процеси ціноутворення та конкурентоспроможність підприємств. Зокрема, увага приділяється аналізу монопольних ринків, олігополій та умов досконалої конкуренції, а також їхньому впливу на інновації, витрати виробництва та розподіл доходів. Вивчаються також питання, пов'язані з недосконалою конкуренцією та її впливом на добробут споживачів. Окрім того, значна частина досліджень присвячена аналізу державного регулювання ринків, яке має на меті підтримку конкуренції та запобігання негативним наслідкам монополізації.

Матеріал та методи дослідження. При проведенні дослідження було застосовано комплекс наукових методів, що забезпечив всебічний аналіз ринкових систем та визначення їх впливу на економічні результати. Зокрема, використано такі методи, як: порівняльного аналізу, узагальнення, аналіз і синтез, системно-структурний аналіз для виявлення ключових відмінностей між різними типами ринкових структур.

Мета статті – провести всебічне дослідження різних типів ринкових систем, таких як: досконала конкуренція, монополія, олігополія та монополістична конкуренція, з метою визначення їх взаємозв'язку та впливу на ціноутворення, виробництво і загальні економічні результати. Для досягнення мети визначено наступні завдання: проаналізувати основні характеристики та визначити базові відмінності між різними типами ринкових систем; дослідити вплив кожного типу ринкової системи на ціноутворення, розподіл ресурсів та економічний результат.

Результати

В умовах сучасної глобалізації та цифровізації економічного середовища, різноманітність ринкових структур має значний вплив на функціонування економічних систем і бізнес-процесів. Структура ринку відіграє ключову роль у розподілі ресурсів, формуванні споживацького вибору, ціноутворенні та рівні конкурентної боротьби між підприємствами [1]. З-за цих умов, у економічній системі спостерігаються суттєві трансформації, які безпосередньо пов'язані з посиленням конкурентної боротьби між державами, регіонами та корпоративними структурами. Ці явища в умовах глобалізації є наслідком асиметричного розвитку різних національних економік. Ринкова економіка, як комплексна система, сформувалася завдяки еволюції соціально-економічних відносин, основною метою яких є регулювання конкурентної поведінки економічних суб'єктів, забезпечуючи при цьому свободу економічної діяльності для кожного суб'єкта господарювання [2].

Конкуренція є центральною характеристикою ринкової системи, навколо якої формуються конкурентні відносини. Коли економічна система функціонує в умовах конкуренції та відповідних конкурентних відносин, ринкова система не тільки зберігає свою функціональну здатність, але й демонструє динамічний розвиток. Загалом, конкуренція, як економічна категорія, має численні інтерпретації щодо її сутності та змісту у науковому дискурсі, кожна з яких акцентує увагу на певних аспектах цього складного явища. Перші теоретично розвинені концепції конкуренції з'явилися у XVIII столітті, в рамках розвитку класичного напряму економічної думки. Теорія класичної

конкуренції була систематизована в праці Адама Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів». У цій роботі вперше була сформульована теза, що конкуренція є ключовим фактором, який забезпечує оптимальний розподіл праці та капіталу. А. Сміт зазначав, що конкуренція повинна підтримувати баланс між приватними інтересами та економічною ефективністю, що дозволяє асоціювати її з «невидимою рукою» ринку, тобто з автоматизованим механізмом ринкової рівноваги.

Аналізуючи цінову конкуренцію, А. Сміт сформулював низку положень, які згодом стали основоположними у доктрині «максимізації задоволення потреб», а також заклав основи для розвитку теорії міжнародних конкурентних переваг, розробивши теорію абсолютних переваг, яка доводила вигідність міжнародної торгівлі для учасників цього процесу. Проте теорія абсолютних переваг не давала відповіді на питання, чи може торгівля бути взаємовигідною для обох країн, або ж лише одна, більш розвинена країна, здатна виробляти обидва види продукції з відносно меншими витратами [3].

Давид Рікардо, ще один видатний представник класичної політичної економії, розглядав конкуренцію як необхідну передумову для формування ринкової ціни. У своїй праці «Принципи політичної економії та оподаткування» Д. Рікардо створив теоретичну модель досконалої конкуренції та зосередив увагу на функціонуванні економічної системи в довгостроковій перспективі, що дозволило йому абстрагуватися від таких факторів, як державне регулювання, монополієне управління, географічні особливості ринку тощо, які не мають вирішального значення в довгостроковому контексті. Основний принцип, який запропонував Рікардо, полягав у тому, що ціни формуються під впливом попиту та пропозиції в умовах конкурентної боротьби. Таким чином, Д. Рікардо надав пропозицію стосовно довгострокового вирішення проблеми економічного розвитку в контексті досконалої конкуренції, заклавши основи теорії вартості та розподілу, базуючись на принципах граничної продуктивності [4].

У сучасній економічній науці переважна більшість науковців конкуренцію поділяє на досконалу та недосконалу, де остання охоплює три ключові моделі: монополію, олігополію та монополістичну конкуренцію. Важливий внесок у розвиток концепцій «монополії» та «недосконалої конкуренції» зробили такі відомі науковці, як Едвард Чемберлін, зі своєю працею «Теорія монополістичної конкуренції» [5], Джоан Робінсон з роботою «Економічна теорія недосконалої конкуренції» [6], Йозеф Шумпетер з дослідженням «Капіталізм, соціалізм і демократія» [7]. Отже, аналіз розвитку економічної думки від класичної політичної економії до сучасних концепцій ринкових структур відображає еволюцію підходів до вивчення конкуренції, що й надалі відіграють важливу роль у розумінні сучасної економіки.

Серед багатьох ринкових структур, що досліджуються в сучасній економічній науці, особливої уваги заслуговують олігопольна конкуренція та олігопольний ринок, що викликають значний інтерес як у науковій, так і в практичній площині. Олігопольна конкуренція являє собою своєрідний синтез монополії та конкуренції, де, попри обмежену кількість учасників, зберігаються елементи конкуренції, зокрема через встановлення цін і нецінову конкуренцію [8]. Така ринкова структура характерна для багатьох сучасних галузей, як-от аерокосмічна, автомобільна та програмного забезпечення, де компанії застосовують диференціацію через інновації, брендинг і якість обслуговування для забезпечення стійких конкурентних позицій [9]. Загалом, олігопольний ринок є ще більш крайнім варіантом ринкової структури, де обмежена чисельність домінуючих фірм має спроможність здійснювати суттєвий вплив на ціноутворення і пропозицію, що у свою чергу в більшості випадків призводить до послаблення конкуренції [10]. Наприклад, Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) може регулювати видобуток нафти для впливу на світові ціни [11]. Високі бар'єри для входу на олігопольні ринки, у свою чергу протегують зміцненню монопольних позицій

великих фірм, що ускладнює процес конкуренції [12]. Попри домінуючі позиції на ринку, фірми, які функціонують за умов олігопольної конкуренції та олігополії змушені постійно інвестувати в інновації для збереження ринкової сили та конкурентних переваг [13].

Слід зазначити, що ринкові системи визначаються як фундаментальні структурні компоненти функціонування сучасної економіки, визначаючи загальну ефективність виробництва, характер розподілу ресурсів та умови взаємодії між економічними суб'єктами. Дослідження диференційованих типів ринкових структур представлено в табл. 1.

Таблиця 1.

Взаємозв'язок типів ринкових систем та їх вплив на ціни, виробництво і економічний результат

Критерії	Досконала конкуренція	Монополія	Монополістична конкуренція	Олігополія
Значення	Ринкова структура, яка характеризується тим, що в ній присутня велика кількість продавців і покупців, які взаємодіють, торгуючи однорідним продуктом за ціною, визначеною ринком.	Ринкова структура, де єдиний продавець має повний контроль над ціноутворенням і пропозицією товару.	Ринкова структура, що характеризується наявністю численних фірм, які пропонують схожі, але диференційовані продукти.	Ринкова структура, де декілька великих продавців домінують на ринку, маючи значний вплив на цінову політику та обсяги виробництва.
Кількість продавців	Дуже велика кількість продавців.	Єдиний продавець.	Велика кількість продавців.	Невелика кількість великих продавців.
Продукція	Однорідні продукти, без будь-якої диференціації.	Унікальний товар, який не має близьких замінників.	Продукти схожі, але мають певну ступінь диференціації, що дозволяє формувати унікальні ринкові пропозиції.	Продукція може бути як однорідною (наприклад, сировина), так і диференційованою (брендові товари).

Вхід і вихід фірм	Вільний вхід та вихід з ринку без суттєвих бар'єрів.	Високі бар'єри для входу нових учасників та виходу існуючих фірм, що забезпечують монопольну позицію.	Вільний вхід та вихід з ринку, але необхідність диференціації продуктів створює певні бар'єри.	Існують значні бар'єри для входу нових фірм, зумовлені високими витратами або регуляторними обмеженнями.
Крива попиту	Абсолютно еластична крива попиту, оскільки жодна окрема фірма не може вплинути на ринкову ціну.	Спадна крива попиту з низькою еластичністю, що відображає здатність монополіста контролювати ціну.	Спадна крива попиту з вищою еластичністю, що відображає конкуренцію між диференційованими продуктами.	Невизначена форма кривої попиту, що залежить від взаємодії між фірмами і їх реакцій на зміни ринкових умов.
Ціна	Фірми приймають єдину ринкову ціну, визначену співвідношенням попиту та пропозиції.	Монополіст встановлює ціну, яка максимізує його прибуток, можлива цінова дискримінація.	Частковий контроль над цінами завдяки унікальним характеристикам продукції; ціни можуть варіюватися залежно від попиту та сприйняття цінності споживачами.	Цінова ригідність, оскільки великі продавці орієнтуються на реакції конкурентів і прагнуть уникати цінових війн.
Витрати на збут	Витрати на збут відсутні або мінімальні через однорідність продукції та прозорість ринку.	Витрати на збут можуть включати інформативні та рекламні витрати, спрямовані на підтримку монопольного становища.	Високі витрати на збут, пов'язані з необхідністю створення та підтримання унікального іміджу продуктів.	Значні витрати на збут, оскільки конкуренція зосереджена на нецінових факторах, таких як якість, інновації та бренд.
Рівень знань учасників	Досконалі знання учасників ринку щодо цін, якості та доступності продуктів.	Недосконалі знання споживачів; монополіст має доступ до більшої інформації про ринок.	Недосконалі знання ринку через наявність диференціації продукції та маркетингових стратегій, що впливають на сприйняття товарів.	Досконалі знання учасників ринку, але обмежена кількість продавців створює асиметрію інформації між учасниками.

Примітки: сформовано авторами на основі джерела: [14].

На основі здійсненого аналізу, вважаємо за необхідність відзначити, що диференційовані типи ринкових структур мають значні відмінності у ключових економічних характеристиках, що, у свою чергу, здійснює вплив на процес

ціноутворення, загальний економічний результат, а також і на обсяги виробництва. В той же час, варто відзначити, що ідеальною моделлю ринку вважається досконала конкуренція, яка забезпечує найефективніший розподіл ресурсів. Умови для цінової ригідності, розвитку нецінових методів конкуренції та формування бар'єрів для входу нових суб'єктів на ринок – утворюють такі типи ринкових структур, як: монополія, олігополія та монополістична конкуренція. Оволодіння знаннями про специфічні характеристики кожної ринкової структури сприяє глибшому розумінню економічних процесів та визначається важливим підґрунтям для розробки ефективної економічної політики, метою якої є підвищення конкурентоспроможності ринку і протегування зростанню суспільного добробуту.

Олігополістична конкуренція, маючи гібридну природу, відображає, як компанії за умов обмеженої конкуренції можуть застосовувати інноваційні підходи та продуктову диференціацію для здобуття конкурентних переваг. Концентрація ринкової сили у кількох великих гравців може зменшувати тиск конкуренції, тим самим впливаючи на рівень цін і пропозиції, де дана ситуація характерна для олігополістичного ринку. Олігополія та олігополістична конкуренція характеризуються унікальними ознаками, котрі здійснюють вплив на рівень конкуренції та економічну динаміку. Для забезпечення результативного функціонування ринків та підтримки належного рівня конкуренції необхідно брати до уваги дані специфічні ознаки під час розробки відповідних регуляторних заходів. Постійні інновації залишаються ключовими аспектами для даних ринків з метою підтримання конкурентоспроможності та адаптації в умовах змінюваного ринкового середовища [1].

На основі аналізу різних типів ринкових структур, зокрема, досконалої конкуренції, монополії, олігополії та монополістичної конкуренції, можемо визначити основні особливості кожної системи, включаючи структуру ринку, бар'єри для входу, рівень державного втручання, а також вплив на ціноутворення та обсяги виробництва (табл. 2).

Таблиця 2.

Порівняльний аналіз ринкових структур за основними економічними критеріями

Критерії	Досконала конкуренція	Монополія	Олігополія	Монополістична конкуренція
Кількість фірм	Багато	Одна	2 або більше	Багато
Середній розмір фірм	Малий	Дуже великий	Великий	Малий до середнього
Природа продукції	Однорідна	Унікальна	Однорідна/ диференційована	Диференційована
Бар'єри для входу	Відсутні	Значні	Значні	Невеликі
Державне втручання	Відсутнє	Присутнє	Помірне	Відсутнє
Рішення щодо обсягів виробництва	Відсутність обмежень	Максимальні обмеження	Обмежене виробництво	Обмежене виробництво
Взаємозалежність	Кожна фірма незалежна	Відсутні конкуренти	Взаємозалежні рішення	Кожна фірма незалежна
Можливість отримання прибутку	Низька	Висока	Висока	Середня
Ціна та	$P = MC$	$P > MC$	$P > MC$	$P > MC$

граничні витрати				
Попитова крива	Гори зонтальна	Спадна; нееластична	Заломлена/ спадна; нееластична	Спадна; еластична
Цінові рішення	$MC = MR = P$	$MC = MR$	Стратегічне ціноутворення	$MC = MR$

Примітка: P – ціна; MC – граничні витрати; MR – граничний дохід.

Джерело: сформовано авторами на основі джерела: [15].

Отже, на основі проведеного аналізу, можемо відзначити, що монополістична конкуренція характеризується присутністю великої кількості фірм, які реалізують диференційовану продукцію. Продукти можуть відрізнятися за якістю, брендом, стилем або іншими характеристиками, що дозволяє фірмам мати певний контроль над цінами. Однак, конкуренція між фірмами і можливість вільного входу на ринок забезпечують обмежений рівень прибутковості в довгостроковій перспективі. В умовах монополістичної конкуренції, фірми можуть отримувати короткострокові прибутки завдяки диференціації продукції, але в довгостроковій перспективі прибутки знижуються через зростання конкуренції. У цьому середовищі компанії мають обмежений контроль над цінами, оскільки споживачі можуть змінювати свої уподобання на основі вартості і якості товарів. У таких умовах конкурентні компанії повинні постійно вдосконалювати свої продукти та стратегії маркетингу для підтримки своєї частки на ринку [16-18].

В умовах олігополії компанії зазвичай не встановлюють ціни та обсяги виробництва незалежно, а враховують поведінку своїх конкурентів. Це створює ситуацію, коли компанії можуть досягати стратегічної взаємозалежності, що суттєво впливає на ринкові результати. По-перше, ціни в олігополії зазвичай вищі, ніж за умов досконалої конкуренції, але нижчі, ніж за монополії. Це відбувається тому, що в олігополії фірми мають певний контроль над цінами, однак конкуренція змушує їх уникати значних цінових коливань. Як правило, ціни встановлюються на рівні, вищому за граничні витрати, але нижчому за монопольний рівень. По-друге, обсяг виробництва в олігополії є більшим, ніж у монополії, але меншим, ніж при досконалій конкуренції. Олігополістичні компанії мають тенденцію до колективного обмеження виробництва з метою збереження високих цін і прибутків, хоча можуть змінювати свої стратегії залежно від конкурентного середовища. По-третє, економічний результат в умовах олігополії часто включає надприбутки, що є наслідком обмеження конкуренції. Олігополії зазвичай забезпечують більші прибутки, ніж ринки з досконалою конкуренцією, але менші, ніж монополії, оскільки конкуренція між кількома великими гравцями все ж стримує ціни від досягнення екстремальних рівнів. Загалом, олігополія створює умови для стратегічного взаємодії між великими компаніями, що впливає на ціни, обсяги виробництва та економічний результат, надаючи фірмам можливість досягати певних економічних вигод за рахунок обмеження конкурентного тиску [19]. Бар'єри для входу на ринок є високими, що обмежує можливість нових компаній конкурувати з уже існуючими великими гравцями [16-18].

Монополія є ринковою структурою, де один продавець контролює весь ринок, що може включати як певні географічні райони, так і цілі галузі. Монополіст має абсолютний контроль над цінами та обсягами виробництва, оскільки не має жодних прямих конкурентів. В умовах монополії ціни встановлюються вище рівня граничних витрат ($P > MC$), що дозволяє монополісту отримувати значні надприбутки. Монополії, як правило, мають високі бар'єри для входу, такі як патенти, ліцензії або високі стартові витрати, що ускладнює доступ нових учасників до ринку. Монополії можуть бути

природними, як, наприклад, комунальні послуги, де висока вартість входу на ринок робить дублювання послуг економічно недоцільною, які регулюються урядом для забезпечення доступності та справедливих цін для споживачів. Законні монополії, зокрема патенти на винаходи, надають компаніям виняткові права на застосування певних технологій або продуктів протягом обмеженого періоду, що надає їм дозвіл відшкодувати витрати на дослідження та розробку. Варто відзначити, що дана категорія монополій часто підлягає державному регулюванню з метою запобігання негативним наслідкам для споживачів, таким як надмірні ціни або недостатній рівень інновацій.

Модель ринку, яка називається досконалою конкуренцією, відзначається наявністю великої кількості продавців і покупців, що здійснюють торгівлю однорідними товарами. У рамках даної ринкової структури передбачається, що всі учасники володіють повною інформацією щодо цін і якості продукції, а також мають можливість безперешкодного входу та виходу з даного ринку. Ціни визначаються на рівні граничних витрат ($P = MC$) в умовах досконалої конкуренції, що протегує досягненню економічної ефективності та оптимальному розподілу ресурсів. В такій системі компанії не мають змоги здійснювати вплив на ціноутворення, а прибутки залишаються мінімальними в довгостроковій перспективі, оскільки вільний доступ нових гравців на ринок призводить до зниження прибутковості до нормального рівня. Хоча досконала конкуренція не є дуже поширеною у реальному житті, вона служить важливим теоретичним орієнтиром для оцінки ефективності ринкових процесів і формування економічної політики [16-18].

Досконала конкуренція досягає найвищої ефективності у використанні ресурсів і визначенні цін, у той час як монополії та олігополії формують умови для цінової дискримінації та обмеження конкуренції. Водночас, монополістична конкуренція дозволяє певний рівень контролю над цінами завдяки різноманітності продукції. Аналіз цих ринкових структур показує, що кожна з них має свої специфічні характеристики та виклики, які необхідно враховувати під час розробки економічних стратегій і політичних рішень. Ефективне управління цими структурами відіграє ключову роль у підтримці конкурентоспроможності та забезпеченні сталого економічного зростання [15].

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що головні ознаки ринкових структур мають вагомий вплив на процес ціноутворення, рівень конкуренції та доступність товарів і послуг.

Висновки

На основі проведеного дослідження різних типів ринкових систем можна зробити декілька важливих висновків. Досконала конкуренція – забезпечує найвищий рівень ефективності в розподілі ресурсів, сприяючи максимальному задоволенню споживчого попиту, що пов'язано із великою кількістю учасників і однорідністю продукції. В рамках монополістичної конкуренції – компанії мають доволі обмежений контроль над ціноутворенням, що пов'язано із наявністю на ринку диференційованої продукції, що може призводити до підвищення якості товарів, однак одночасно може вести до зростання цін. На основі стратегічної взаємодії олігополії можуть призводити до стабільності цін або до їх узгодження на ринку. Монополії – мають можливість встановлювати високі ціни і обмежувати інноваційну активність, через відсутність конкуренції, що підкреслює важливість ефективного державного регулювання для захисту інтересів споживачів.

Практичне значення цього дослідження полягає в можливості використання його результатів для вдосконалення економічної політики, як на державному рівні, так й на рівні приватних структур. Так, в першому випадку, дослідження може бути корисним

при визначенні ступеня впливу, необхідності та доцільності державного регулювання економічних процесів, зокрема, в контексті розвитку підприємництва в умовах повоєнного відновлення та розвитку економіки України. Крім того, аналіз ринкових структур і їх впливу на ціни, виробництво та економічні результати може стати основою для розробки бізнес-стратегій, допомагаючи новим компаніям адаптуватися до ринкових умов і приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямку варто спрямувати на більш глибокий аналіз взаємодії ринкових структур і визначення їх впливу на економічне зростання, зокрема, враховуючи глобалізацію та впровадження сучасних цифрових технологій. Також окремим напрямком подальших наукових розвідок має стати вивчення ефективності державного регулювання, з врахуванням різних ринкових умов і поведінкових аспектів учасників ринку.

Список використаних джерел

1. Zhou Z. Market Competition and Monopoly Power: Insights from Oligopoly Structure. *Highlights in Business, Economics and Management*, vol. 24, 2024, pp. 188-95. URL: <https://doi.org/10.54097/vvg6pr04>.
2. Gelashvili M. Competition and problems of monopolistic markets. *Global world : науковий альманах. Глобальна, національна та регіональна економіка*. 2016, Vol. 2 (II), pp. 69-73.
3. Smith A. *An Inquiry into the Nature and Causes of National Wealth*. Commercial Press. 1981.
4. Ricardo D. *On the Principles of Political Economy and Taxation* (John Murray, London). 1817. In: Sraffa, P., Ed., *The Works and Correspondence of David Ricardo*, Vol. 1, Cambridge University Press, Cambridge, 1951.
5. Chamberlin E. *Theory of monopolistic competition : a re-orientation of the theory of value*. Cambridge, Mass. : Harvard University Press. 8th ed. 1962. 396 p. : ill.
6. Robinson J. *The Economics of Imperfect Competition: 2D. Ed.* Macmillan. 1969.
7. Schumpeter J. A. *Capitalism, Socialism, and Democracy*. New York: Harper&Row, 1962.
8. Chamberlin E. H.. Monopolistic competition revisited. *Economica*, 1951, 18(72), 343-362.
9. Maisyarah R. Analysis of the Determinants Competition Oligopoly Market Telecommunication Industry in Indonesia. *KnE Social Sciences*, 2018, pp. 760-770.
10. Okuno M., Postlewaite A., & Roberts J. Oligopoly and Competition in Large Markets. *The American Economic Review*, 1980. 70(1), 22-31. URL: <http://www.jstor.org/stable/1814735>
11. Huppmann D., & Holz F. What about the OPEC Cartel? *DIW Roundup: Politik im Fokus*. 2015. No. 58.
12. Ayoub A. E. The entry barriers of oligopoly market: Jordan telecom market. In 3rd Ferenc Farkas International Scientific Conference: „Management Revolutions”: Conference Proceedings 3. Farkas Ferenc Nemzetközi Tudományos Konferencia: „Menedzsment forradalmak”: Konferenciakötet. 2022. pp. 121-129.
13. Beyene T. K., Shi S. C., & Wu W. W. The Impact of Innovation Strategy on Organisational Learning and Innovation Performance: Do organisation size and ownership type make a difference? *South African Journal of Industrial Engineering*, 2016, 27(1), 125-136. URL: <https://doi.org/10.7166/27-1-1308>
14. Distinction between the four Forms of Market (Perfect Competition, Monopoly, Monopolistic Competition and Oligopoly). 2023. URL: <https://www.geeksforgeeks.org/distinction-between-the-four-forms-of-marketperfect-competition-monopoly-monopolistic-competition-and-oligopoly/>

15. Tutoring and Learning Centre. George Brown College. 2014. URL: https://www.georgebrown.ca/sites/default/files/uploadedfiles/tlc/_documents/market_structures.pdf
16. Bellis M. "Inventors-Edwin Land-Polaroid Photography-Instant Photography/Patents," 2006. URL: <http://inventors.about.com/library/inventors/blpolaroid.htm>
17. United States Patent and Trademark Office. *General Information Concerning Patents*. 2006. URL: <http://www.uspto.gov/web/offices/pac/doc/general/index.html#laws>
18. Орел Ю. Л., Смаглюк А. А. HR-менеджмент в українському бізнесі: виклики цифровізації. *Академічні візії*, 2023, (19). DOI:<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7954499>
19. Severová L, Kopecká L, Svoboda R, Brčák J. Oligopoly competition on market with food products. *Agric. Econ. - Czech*. 2011, vol. 57(12), pp. 580-588. DOI: 10.17221/107/2010-AGRICECON.